

Sunal G., Erutku B. Ü. (2024). Nuri Bilge Ceylan sinemasında ruhun sembolik yansımaları: Ağaçların temsili ve anlam arayışı,

Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi, 6(1). 195-214.

NURİ BİLGE CEYLAN SİNEMASINDA RUHUN SEMBOLİK YANSIMALARI: AĞAÇLARIN TEMSİLİ VE ANLAM ARAYIŞI

Symbolic Reflections Of The Soul In Nuri Bilge Ceylan's Cinema: Representation Of Trees And Quest For Meaning

Gözde SUNAL^a

Bülent Ümit ERUTKU^b

Doi: 10.53281/kritik.1466853

^aDoç. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Görsel İletişim Tasarım Bölümü, gsunal@ticaret.edu.tr, 0000-0002-9535-5714

^bDoç. Dr., Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Fotoğraf Bölümü, berutku@marmara.edu.tr, 0000-0001-8801-8974

MAKALE BİLGİLERİ

Makale:

Gönderim Tarihi : 08.04.2024

Ön Değerlendirme : 12.04.2024

Kabul Tarihi : 27.05.2024

Anahtar Kelimeler:

Nuri Bilge Ceylan, Fotoğraf, Sinema, Ağaç, Görsel Anlatı.

Key Words:

Nuri Bilge Ceylan, Photography, Cinema, Tree, Visual Narrative.

ÖZET

İnsanın en kadim dostu olan ağaç, dünya kültürlerinde ortak unsurlardan biridir. Eski insanlar ağaçları, toprak altından gökyüzüne ulaşan boyu, uzun yaşamı ve yüceliği nedeniyle Tanrı ile bağ kurmaya aracı olabilecek yüce bir varlık olarak düşünmüşlerdir. Hayat ağacı kavramı, bütün inanç sistemlerinde yer almıştır. Efsanelere, mitolojilere konu olan ağaç; doğaldır ki sanatta da yer bulmuştur. Edebiyattan resme, şiirden felsefeye; fotoğraftan sinemaya, ağaç ya doğrudan ya da metaforik olarak anlam katmanları oluşturmuştur. Türk sinemasının önemli isimlerinden olan fotoğraf kökenli sinemacı, auteur yönetmen Nuri Bilge Ceylan filmlerinde doğaya ve doğanın karakterlerle olan ilişkisine önem vermiştir. Yönetmen, anlatım dilini güçlendiren bir öge olarak da özellikle ağaç görselini kullanmayı tercih etmektedir. Ağaç, doğanın döngüsü, hayatın geçiciliği ve aynı zamanda insanların içsel yolculuklarını temsil etmektedir. Ceylan'ın filmlerinde yansıtmak istediği derin melankoli, yalnızlık ve boşluk hissi; boş yollar, kar yağışı ve ağaç temasıyla örülmüştür. Mevsim geçişleri ve dolayısıyla zamanın geçişi çoğu sahnede ağacın temsiliyeti ile görülmektedir. Onun sinemasında ağaçların temsili ve anlamı, sadece görsel bir motif olarak kalmaz; aynı zamanda anlatısını destekleyen ve güçlendiren bir unsurdur. Bu eksende çalışmanın amacı, Ceylan'ın görsel anlatıda sıklıkla kullandığı motiflerden biri olan ağaçların sinemasındaki yerini ve anlamını analiz etmek ve metaforik olarak kullanımını irdelemektir. Bunun için konuyla ilişkili doküman incelemesi, film taraması ve betimsel analiz tekniği birlikte kullanılmıştır. Bu yöntemlerin birlikte kullanılmasının çalışmanın metodolojisi açısından uygun olacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla çalışma, sinema ve sanat alanındaki ilgili araştırmalara yeni bir bakış açısı sunarak, Ceylan sinemasının özgün ve etkileyici yönlerini daha iyi anlamamıza katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

ABSTRACT

The tree, which is humanity's most ancient companion, is a common element in world cultures. Ancient peoples considered trees to be noble entities capable of connecting with the divine due to their towering height reaching from the ground to the sky, long lifespan, and grandeur. The concept of the tree of life has appeared in all belief systems. Trees, which are subjects of legends and mythology, naturally found their place in art. From literature to painting, poetry to philosophy, from photography to cinema, trees have created layers of meaning either directly or metaphorically. Nuri Bilge Ceylan, a auteur director in Turkish cinema and a filmmaker with a background in photography, has emphasized the relationship between nature and characters in his films. The director particularly prefers to use the visual imagery of trees as a storytelling device, which strengthens the narrative language. Trees symbolize the cycle of nature, the transience of life, and simultaneously represent the inner journeys of individuals. The profound

melancholy, loneliness, and sense of emptiness that Ceylan aims to reflect in his films are woven with themes of empty roads, snowfall, and the motif of trees. The transitions of seasons and hence the passage of time are often depicted through the representation of trees in many scenes. In his cinema, the representation and significance of trees go beyond being merely visual motifs; they are elements that support and reinforce the narrative. In this context, the aim of this study is to analyze the place and meaning of trees in Ceylan's cinema, one of the motifs frequently used in his visual narrative, and to examine their metaphorical use. For this purpose, document analysis, film scanning, and descriptive analysis techniques related to the subject have been used together. It is believed that the combination of these methods is appropriate for the methodology of the study. Therefore, the study is expected to offer a new perspective on relevant research in cinema and art, contributing to a better understanding of the unique and impactful aspects of Ceylan's cinema.

© 2021- e-ISSN 2667-6850

GİRİŞ

“Ağaç Hakan büyüktü, her şeyin anasıydı.
Varlık ona bağlıydı, gökle yer binasıydı...”
Er-Sogotoh Efsanesi (Ögel, 2020: 111)

Ağaçlar, yaşadığımız dünyanın en önemli ve en eski canlılarından. Dolayısıyla; insanın en kadim dostudur. İnsanın doğa ile olan bağı ve evrensel yaşam döngüsünü temsil eder. Hangi kıta ya da zaman dilimi olursa olsun dünya kültürlerinde ağaç için ortak değerler mevcuttur. Antik çağlardan beri mitolojik hikayelerin, dini ritüellerin ve doğa kültlerinin merkezinde yer almıştır. Eski zamanlarda, yerin altından göğe kadar yükselen bu heybetli canlının tanrısal bir varlık olduğu düşünülmüştür. Yerin altı, yerin üstü ve gökyüzü arasında bağ kuran, alemleri birleştiren dünyanın merkezindeki “kozmetik ağaç” bir başka deyişle “hayat ağacı”dır (Ergun, 2022, ss. 25-26). Evrenin direği olarak görülmüş, kutsal, altın, bilgi, cennet, devlet ifadeleriyle beraber kullanılmıştır; çünkü ağaç, eski kültürlerde hayatın kaynağı olarak değerlendirilmiştir (Üçer, 2019, s. 1). Kendini yenileyebilmesi, yaşamının uzunluğu, heybeti, sayısız faydaları ile insanüstü gerçeğe sahiptir ve bunun için de kutsal olanın görünüş alanına çıktığına inançla dinsel bir değer yüklenmiştir (Alantar, 2007, s. 59). İnanç sistemlerinin büyük çoğunda, halk inanışlarında, masallarda, efsanelerde, sanatta kutsal ağaç, hayat ağacı yer almıştır.

Hint mitolojisindeki kozmik ağaç kavramı evrenin dev bir ağaç şeklinde olduğu düşüncesine dayandırılmıştır. Upanisad'larda bu ağaç terstir; yaşam yukarıdan gelir (Alantar, 2007, s. 66).

Jean-Paul Roux, Kaşgarlı Mahmud'un Türklerin ulu ağaca benzeyen şeylere Tengri (gök tanrı) adını taktıklarından bahsettiğini yazarmıştır (Roux, 2015, s. 25). Altay Türk mitolojisinde gökyüzüne uzanan devasa bir çam ağacından söz edilir. Göklere aşan bu ağacın tepesinde Tanrı Bay-Ülgen yer almaktadır (Ögel, 2020, s. 103). Uygurların Türeyiş destanının ana ekseninde ağaç (fusuk ve tur) vardır (Ögel, 2020, s. 587). Oğuz destanında da Kıpçak-Beg bir ağaç kovuğunda doğmuştur (Ögel, 2020, s. 588). Yakut Türklerinin “Er-Sogotoh” yaratılış efsanesinde Hakan Ağaç (Hayat Ağacı) yer ve göğü birleştirendir (Ögel, 2020, s. 111).

Birçok toplumda olduğu gibi Eski Türklerde de kimi ağaçlara ayrı önem verilmiştir. Örneğin; Ardıç, çam, çınar, dut, elma, kavak, kayın, meşe, servi, söğüt “kutsal ağaç” dır (Ergun, 2022, ss. 247-304).

Sümerler, evreni ağaç biçiminde tasavvur etmişlerdir (Ersoy, 2007, s. 24). Antik Mısır’da ise tanruların “Firavun İnciri” (sikomor)’da yaşadığına; Antik Yunan’da ise ağaçlarda yaşayıp ölen ağaç perilerinin varlığına inanılmıştır (Tanyu, <https://islamansiklopedisi.org.tr/agac#1>).

Semavi dinlerde de ağaca ayrı önem atfedilmiştir, çeşitli bağlamlarda kullanılmışsa da benzerlikler de taşımaktadır. Tevrat, İncil ve Kuran’da Âdem ve Havva’nın bahçedeki yaşam ağacından yemesi ve cennetten kovulması hikayesi bulunur. Hz. İsa’nın cennetteki hayat ağacından yapılmış çarmla gerildiğine inanılmış ve ölüleri diriltme kabiliyeti olduğu düşünüle gelmiştir (Tanyu, <https://islamansiklopedisi.org.tr/agac#1>). Musevilikte de yer alan Tûba Ağacı (Sefirot Ağacı), cennetin tümünü kaplayan, kökleri gökte dalları yerde olan ağaçtır (Tez, 2008, s. 219). İslamiyette’de Cennet ağacı olarak bilinen Tuğba ağacı aynı şekilde bütün cennete gölge sağlayan olarak tasvir edilmiştir (Ayverdi, 2010, s. 1267). Kuran-ı Kerim’de ağaçtan; Hz. Adem için imtihan aracı (elma), varlığıyla ibret alınacak bir delil, cehennemde ceza (zakkum) ve insanoğlu için özellikle isim vererek yararlı olanlarından (hurma, zeytin, nar) bahsedilmiştir (Öztürk, 1994).

Orta Çağ boyunca da ağaçlar birçok mitolojik hikâyede ve destanlarda önemli bir rol oynamıştır. Ağaçlar tanruların, kahramanların ya da diğer mitolojik figürlerin simgesi olarak görülmüştür. Dünyanın en sonunda, öte dünyanın sınırında “Yalnız Ağaç” ya da “Kuru Ağaç”ın varlığına inanılmıştır (Tez, 2008, s. 224).

Osmanlı Türklerinde, her insanın kaderinin Hayat Ağacı’nın yapraklarına yazıldığı düşünülmüştür. Bu inanca göre, her bir insanın ölümüyle bir yaprağın ağaçtan düştüğüne inanılmıştır (Eliade, 1999, s. 306).

Bu inanışlar ve mitler, ağaçların toplum ve kültür üzerindeki etkilerini yansıtırken, aynı zamanda insanların çevresine dair duygusal ve manevi bağlarını da yansıtmaktadır. Ağaçlar, yaşamın döngüsünü, büyümeyi, değişimi ve ruhsal evrimi sembolize ederken, sanatçılar tarafından mitolojik, dini, edebi ve soyut anlamlarla zenginleştirilmiştir. Resim, heykel, edebiyat, müzik ve diğer sanat disiplinlerinde sıklıkla kullanılmıştır. Resimde, ağaçlar peyzajın önemli bir parçası olarak görülürken, soyut sanatta sembolik anlamlar taşırlar. Heykelde, ağaçlar doğal malzeme olarak kullanılarak doğanın gücünü ve zarafetini taşırlar. Edebiyatta, ağaçlar sembolizm ve metaforlar aracılığıyla derin anlamlar kazanırken, müzikte ağaçlar doğanın ritim ve melodisini temsil ederler.

Antik çağlardan beri, ağaçlar tanrısal varlıklarla ilişkilendirilmiş ve mitolojik hikayelerin merkezinde yer almıştır. Örneğin, dünya ağacı motifleri, pek çok antik kültürde evrenin düzenini ve bağlantılarını sembolize etmek için kullanılmıştır. Hristiyan sanatında, ağaçlar sıklıkla cennet bahçesini, manevi büyümeyi ve kurtuluşu temsil etmiştir.

Rönesans döneminde, ağaçlar ressamlarca natüralist bir yaklaşımla resmedilmiş ve manevi sembolizmin yanı sıra, görsel estetik ve doğal detaylar üzerinde durulmuştur. Modern sanatta ise ağaçlar genellikle soyut ve sembolik bir şekilde ele alınmıştır. Soyut ekspresyonizm, soyut geometri ve diğer modern sanat akımları, ağaçları biçimsel olarak dönüştürmüş ve onları duygusal ya da felsefi içeriklerin bir aracı olarak kullanmıştır. Örneğin, Paul Klee'nin "Growth of the Night Plants" adlı eseri, ağaçları soyut geometrik formlarla birleştirerek doğanın büyümesini ve evrimini anlatır. Benzer şekilde, Frida Kahlo'nun "The Two Fridas" adlı eseri, ağaçları insan figürleriyle birleştirerek kişisel ve evrensel bir kimlik arayışını temsil eder.

Türk sinemasının önemli isimlerinden olan fotoğraf kökenli sinemacı, auteur yönetmen Nuri Bilge Ceylan'ın filmlerinde doğaya ve doğanın karakterlerle olan ilişkisine önem verdiği düşünülmektedir. Anlatım dilini güçlendiren bir öge olarak özellikle ağaç görselini kullanmayı tercih eden yönetmen, bu noktada auteurlüğünü göstermektedir. Ağaç, doğanın döngüsü, hayatın geçiciliği ve aynı zamanda insanların içsel yolculuklarını temsil eder. Ceylan'ın filmlerinde yansıtmak istediği derin melankoli, yalnızlık ve boşluk hissi; boş yol, kar yağışı ve ağaç temasıyla örülmüştür. Mevsim geçişleri ve dolayısıyla zamanın geçişi çoğu sahnede ağacın temsiliyeti ile görülmektedir.

1. Görsel anlatının gücü: sinemada ağaçların sinematografik rolü

Sinemada ağaçların anlatıya katkısı düşünüldüğünde; ağaçlar yaşamın, gücün, büyüklüğün, bilinmezliğin, tehlikenin ve gizemin yanı sıra huzurun ve sakinliğin temsili olarak görülmektedir. Aynı zamanda yaşam döngüsünün metaforik bir anlatımı olarak kullanılan ağaçlar yönetmenler tarafından görsellikleri sebebiyle de tercih edilmektedirler. Örneğin, filmlerin bazı sahnelerinde ormanlar, doğal gücün ve büyüklüğün sembolü olarak kullanılmaktadır. İnsanların karşı karşıya kaldığı zorlukları ve doğal dünyanın üstünlüğünü temsil edebilen filmlerden biri olan "The Lord of the Rings" serisi gibi fantastik filmlerde kullanılan orman sahneleri, karakterlerin karşılaştığı doğal engelleri ve doğanın gücünü göstermektedir.

Ağaçların doğal gücünün ve büyüklüğünün yanı sıra gizemli ve tehlikeyi işaret ederek tekinsiz bir mekan algısı oluşturmak için ormanlar sıklıkla kullanılmaktadır. Bu sembolik anlatım karakterin ruhsal yolcuğunda duyduğu endişeleri, tedirginlikleri, tehlikeyi tasvir etmektedir. Genellikle bu tasvir,

koyu ve karanlık ağaçlık alanlar olarak tercih edilmektedir. Örneğin, “The Blair Witch Project” gibi korku filmleri ormanların bu yönü bağlamında okunabilmektedir. Guillermo del Toro’nun yönettiği “Pan’s Labyrinth” fantastik filminde, ağaçlar doğal dünyanın gücünü ve gizemini temsil etmekte ve karakterin ruhani yolculuklarını ve içsel savaşlarını göstermektedir.

Bazı filmlerde ise ormanların temsili, insanın doğayla arasındaki bağı temsil etmektedir. Karakterin ormanda verdiği yaşam mücadelesi adeta onun yaşamla bağlantısı noktasında kilit bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda en somut örneklerden biri Avatar filmi olduğu düşünülmektedir. Avatar filminde karakterlerin ormanda bulunan kutsal olarak gördükleri ağaç “Hometree” ile yaşamla denge kurmaları için önem teşkil etmektedir. Bu ağaç, Na’vi halkının ruhani bağlantısını ve doğaya olan derin saygısını da sembolize etmektedir. Ağaç sembolünü sıklıkla kullanan yönetmenlerden biri Terrence Malick’tir. Malick’in filmlerinde doğal çevre ve özellikle ağaçlar sıklıkla kullanılmaktadır. Örneğin, yönetmenin “The Tree of Life” (Hayatın Ağacı) adlı filmi, ağacın yaşamın sembolü olarak kullanıldığı ve karakterlerin yaşamlarının farklı aşamalarını yansıttığı bir örnektir.

Darren Aronofsky’nin yönettiği “The Fountain” (2006) filminde ağaç temsili ölümsüzlük ve sonsuzluk sembolü olarak kullanılmaktadır. Ağaç, karakterlerin ölümsüzlük arayışlarını ve ruhani dönüşümleri tasvir edilmektedir. “Into the Wild” filminde ise yönetmen Sean Penn karakterin doğa ile olan bağlantısının ve doğal çevrenin önemini vurgulamaktadır. Ağaçlar, baş karakterin doğaya olan arzusunu ve içsel dönüşümünü yansıtmaktadır.

Doğanın gücü ve diğer canlıların doğa ile arasındaki ilişkiyi ele alan filmlerden bazıları; ünlü Japon animasyon yönetmeni Hayao Miyazaki’dir. “My Neighbor Totoro”, “Princess Mononoke” bunlardan bazılarıdır. Terrence Malick’in “The Tree of Life” filminde de görüldüğü üzere aynı bağlam söz konusudur. Yaşamın ve insanın evrensel bağlantısı sıklıkla vurgulanmaktadır. Bu noktada özellikle değinmemiz gereken bir diğer önemli yönetmen Andrei Tarkovsky’dir. Rus yönetmenin filmleri sadece doğa insan ilişkisini değil aynı zamanda bu süreçte karakterin içsel yolculuğu hakkında da seyirciye ipuçları vermektedir. Tarkovski özellikle “Solaris” ve “The Sacrifice” gibi filmlerde ağaçlar, doğal dünya ile insanların iç dünyaları arasındaki bağlantı sembolize edilmektedir.

Dünya sinemasında görülen ağacın bu metaforik anlatımları Türk sinemasında da yer almaktadır. Örneğin Yılmaz Güney birçok filminde kırsal yaşamı sıklıkla kullanmaktadır. Özellikle Güney filmlerinde bu anlatım insanların toplumsal meseleleri ile sembolize edilmektedir. Bu filmlerden bazıları “Sürü” ve “Yol” filmidir. Yol filminde Güney, ağaçları doğal çevrenin bir parçası olarak kullanmakta ve karakterlerin ruhsal yolculuklarına eşlik etmektedir. Doğal çevre, özellikle dağlar ve ağaçlar, karakterlerin özgürlük arayışlarını, zorluklarla baş etme çabalarını ve hayatla olan bağlarını sembolize

etmektedir. Yer yer arka planda görünen ağaçlar, doğal manzaralar, seyahat sahnelerinde görülen ağaçlar aslında doğanın insan yaşamındaki rolünü vurgulamaktadır. Semih Kaplanoğlu “Bal” (2010) filminde doğanın gücünü ve insanların doğa ile olan ilişkisini vurgulamaktadır.

Ağaçlar, orman ve doğa tüm bu metaforik anlatımlarının yanı sıra Çağan Irmak’ın yönettiği “İssız Adam” filminde olduğu gibi romantizm ve duygusal bağlantıların sembolü olarak da kullanılmaktadır. Ağaçlar, ana karakterlerin ilişkilerindeki dönüşümleri ve romantizmi temsil etmektedir.

Tüm bu filmler, ağaçların çeşitli sembolik anlamlarla kullanıldığı örneklerden bazılardır. Her filmde ağaçlar, hikayenin temalarıyla derin bir şekilde entegre edilmekte ve karakterlerin deneyimleriyle bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Çalışmamızın örneklemini olan filmlerin yönetmeni Nuri Bilge Ceylan, “Uzak” (2002), “İklimler” (2006), “Üç Maymun” (2008), “Bir Zamanlar Anadolu’da” (2011) ve “Kış Uykusu” (2014) gibi filmlerinde ağaçlar, sadece doğanın bir parçası olarak değil, aynı zamanda karakterlerin içsel durumları, düşünce dünyaları, zamanın değişimi, hikayenin sembolik unsurları olarak da kullanılmıştır. Bu şekilde, ağaçlar, Ceylan’ın filmlerinde hem görsel bir motif hem de derin sembolik katmanlar taşıyan önemli bir unsurdur.

2. Nuri Bilge Ceylan filmlerinin tematik yapısı ve yönetmenin sinematografik tarzı

İnsan için iyi bir hayat iyi hayatı aramak uğruna harcadığı hayattır.
Belki de benim için sinema iyi hayatı aramak uğruna kullandığım bir araçtır.
Nuri Bilge Ceylan

Ceylan’ın, 1995 yapımı kısa metrajlı “Koza” ilk filmidir. Filmde kendi anne ve babasını başrolde oynatan Ceylan, yaratıcı tarzının ilk sinyallerini bu filmde vermiştir. Film, yeniden bir araya gelen ama başaramayan yaşlı bir çiftin hikayesini anlatmaktadır. Fotoğraf sanatının ağır bastığı kadrajların hakim olduğu film, uzun metrajlı filmi için önemli bir denemedir.

İlk uzun metrajlı filmini 1997 yılında çeker. “Kasaba” adlı film, Anadolu kasabasında yaşayan bir ailenin hayatını aktarmaktadır. Filmde, üç kuşağın yer aldığı ailenin hayatı çocukların gözlerinden anlatılmaktadır. Filmin ilk bölümü bir kış gününde, ailenin 11 yaşındaki kızının okuduğu bir ilkokul sınıfında geçer. İkinci bölüm ise mevsim ilkbahara dönmüştür ve okuldan çıkan kızın kendisinden küçük erkek kardeşiyle birlikte yolculuklarını anlatır. Üçüncü bölümde doğanın gizemleriyle 2 kardeş büyükler dünyasının karanlığına ve karmaşasına tanık olurlar (Ceylan, 2017). Filminde adeta fotoğraf karelerini andıran uzun planların yer aldığı hikayenin yavaş ilerlediği bir anlatı dili hakimdir. Bu filmi ile Tarkovsky sahnelerini andıran kareleri görmekteyiz.

1999 yılında çekilen “Mayıs Sıkıntısı” doğduğu kasabaya film çekmek üzere dönen Muzaffer'in hikayesini konu edinir. Filmin teması taşra üzerinden ilerlerken minimalist bir anlatım benimseyen yönetmen bu filmde de profesyonel oyuncu kullanmak yerine akrabalarıyla filmi çeker. Baba Emin, küçük bir ormanlık bölgeyi tarlasının hudutları içine katma mücadelesindedir. Dokuz yaşındaki yeğeni Ali ise babasına bir müzikli saat aldırabilmek için bir yumurtayı kırk gün kırmadan cebinde taşımaya başarma noktasında sınava tabii tutulur. Kuzeni Saffet, renkli bir yaşam vaat eden İstanbul'a göç etmeyi hayal eder (Ceylan, 2017).

Ardından 2002 yapımı “Uzak” filmiyle Nuri Bilge Ceylan, Türkiye’de tanınmaya başlamıştır. Taşradan şehir hayatına odaklanan yönetmen filmde, İstanbul’da yaşayan fotoğrafçı Mahmut’un hikayesini anlatmaktadır. Fotoğrafçı, köyünden kalkıp İstanbul’a gelerek bir akrabasının evinde misafir olarak kalır. Bu filmi de diğer filmleriyle benzer karakteristik özellikler taşımaktadır. Artık Nuri Bilge Ceylan karakteristik sinematografisi ile Türk sinemasında yerini almaktadır.

Yönetmen, 2006 yılında bir kadın ve bir erkek arasında yaşanan aşkın mevsimlerle beraber değişen yapısının anlatıldığı “İklimler” filmiyle çeker ve bu filmde başrolde hem kendisi hem de eşi Ebru Ceylan oynamıştır. Filmde, akademisyen İsa ve sanat yönetmeni Bahar tüm heyecanlarını yitirmiş iki sevgilidir. Geçmişte yaşanan bir aldatma olayı yüzünden birbirlerine güvenleri kalmamıştır ve ayrılmaya karar verirler. Bu film, profesyonel oyuncu kadrosuyla dikkat çekmektedir.

Ardından yaratıcı yönetmen, 2008 yılında “Üç Maymun” filmiyle Cannes Film Festivali’nden “En İyi Yönetmen” ödülünü kazanır. Film, Servet isimli siyasete atılmak isteyen bir şirket sahibinin yaptığı trafik kazasından dolayı hapse girmemek için şoförü Eyüp’e para teklif ederek onun yerine hapse girmesini istemesiyle başlar. Maddi zorluk çeken Eyüp teklifi kabul eder. Eyüp hapisaneyken eşi Hacer ve oğlu İsmail’in yaşadıkları film konu edilmektedir. “Üç maymun ayrıca renkler ve gölgelerin keskinliği, ki filmin post prodüksiyon aşamasında neredeyse kare kare tekrardan renklendirildiği düşünüldüğünde, aşırı stilize bir film olarak iyi bir kara film örneği olarak kabul edilebilir” (Elmacı, 2017, s. 278).

Bir diğer filmi ise 2011 yapımı “Bir Zamanlar Anadolu” dur. Film, Anadolu’da bir cinayet soruşturmasını konu almaktadır. Yaşar isimli bir oto tamircisi, Kenan ve Ramazan isimli arkadaşları tarafından öldürülmüş ve ceset ıssız bir tarlaya gömülmüştür. İlçenin komiseri Naci, savcısı Nusret, doktoru Cemal ve diğer görevli memurların dahil olduğu bir ekip cesedin yerini tespit etmeye yola çıkarlar. Gece boyunca süren arama çalışmaları sonuç vermez ve sonrasında ekip civar köylerden birinin muhtarının evine dinlenmeye gider. Burada zanlılardan Kenan ağlayarak komiser Naci’ye cesedin hem yerini söyler hem de olayla ilgili diğer ayrıntıları itiraf eder. Ceset gömülü olduğu yerden çıkartılır ve

otopsi için hastanenin morguna kaldırılır. Otopside maktulün gömüldüğü sırada hâlâ canlı olduğu anlaşılır ama doktor Cemal raporunda bunu belirtmez.

2013 yapımı “Kış Uykusu” filminde Aydın karakteri, emekli bir tiyatrocudur. Hayatında yer alan iki kadın bulunmaktadır. Biri kendisine her anlamda uzak ve soğuk davranan genç karısı Nihal diğeri kız kardeşi Necla’dır. Aydın’ın babasından kalan mülk için eşi ve kardeşiyle Kapadokya’daki otele yerleşen ailenin hayatı durağan bir şekilde ilerlemektedir. Özellikle olup bitenlerle ilgili olarak hiçbir sorumluluk gereği taşımayan Aydın, ailesiyle sıkıntılar yaşamaktadır.

Sonraki filmi 2018 yapımı “Ahlat Ağacı”, yazar olmak isteyen Sinan’ın hikayesidir. Edebiyatla ilgilenen genç adam doğduğu köye döner ve kitabını bastırmak istemektedir. Babasının kalan borçlarıyla başı dertte olan Sinan tüm enerjisini bu süreçte harcamaktadır. Baş karakter Sinan’ın etrafını kuşatan değer yargılarıyla mücadelesini anlatan bu filmde Ahlat, Sinan’ın yaşamla bağını betimleyen bir imgeye dönüşmüştür.

Yönetmenin son filmi 2023 yapımı “Kuru Otlar Üstüne”, Doğu Anadolu’da bir kasabada zorunlu görevini tamamlayıp İstanbul’a tayin olmayı bekleyen bir öğretmen hikayesini anlatmaktadır. Öğretmenin hayatı, bir kız öğrencisiyle yaşamış olduğu tatsız bir olay yüzünden büyük bir sıkıntıya düşmektedir.

Sinema yolculuğuna 1990’lı yıllarda başlayan Nuri Bilge Ceylan, son dönem Türk Sinemasında göze çarpan auteur yönetmenlerdendir. Kendine has üslubuyla minimalist sinema anlayışıyla çektiği filmlerinde kendi hayatından, yaşadıklarından izler görülmektedir. Özellikle çocukluğunun geçtiği Çanakkale Yenice ilçesi ilk filmlerine ev sahipliği yapmıştır. Dolayısıyla yönetmenin sinemasında ilk filmlerinde otobiyografik öğeler görülmektedir. Filmlerinde genellikle amatör oyuncularla çalışmayı tercih etmiş hatta ailesi ve yakın arkadaşlarını oyuncu olarak oynatmıştır. Utanç, suçluluk, vicdan, yalnızlık gibi duygular Ceylan’ın sinemasında belirleyici duygulardır. Filmlerinde tekrarlanan bu kavramlar, Ceylan’ın kendi yaşamında önem verdiği temalardır (Akbulut, 2005, s. 170).

Basit hikaye anlatımıyla kamera hareketlerindeki yaklaşımı, doğaya müdahale etmeyen, minimalist sinemanın bütün özelliklerini yansıtan bir yönetmendir (Pöstecki, 2005, s. 141). “Nuri Bilge Ceylan’ın filmlerinde ele aldığı konular ve yarattığı karakterler çocukluğunu geçirdiği taşradan, yetişkinlik ve olgunluk dönemlerini yaşadığı şehre uzanan kişisel öykülere dayanmaktadır” (Sivas, 2011, s. 140). Filmografisinin çoğunluğunda senaryo yazarı, yönetmeni, görüntü yönetmeni, yapımcısı ve kurgucusu kendisidir. Genellikle filmlerinde müzik olarak ya klasik müzik ya da müzik kullanmamayı

tercih etmektedir. Filmlerinde ağırlıklı olarak doğal seslerin ön planda olmasının sinemasındaki belirleyici bir unsur olduğunu söyleyebiliriz (Çapan, 2009, s. 42).

Yönetmenin filmlerinde işlediği tematik yapılar baktığımızda çoğunlukla taşra, kent, aidiyet, yolculuk, sınıf çatışmaları temaları görülmektedir. Aynı zamanda Nuri Bilge Ceylan sinemasında yer alan motifler; ağaç, kar, sis, gökyüzü, rüzgar, uyku, rüyalar, köpekler, sigara ve günahkar kadın karakterleridir. Ceylan'ın ilk filmlerinde yer alan aile kurumunun “Uzak” filmiyle yerini yalnız bireye bıraktığı görülmektedir. Yalnızlaşan birey nedeniyle filmlerinde yabancılaşma temasının da sıklıkla işlendiği düşünülmektedir (Çapan, 2009, s. 41). Ceylan'ın filmleri Tarkovsky, Bergman, Antonioni, Ozu ve Kiyerüstemi'nin film tarzlarıyla benzer özellikler taşımakta ve yazarlardan ise Çehov ve Dostoyevski'den etkilenmiştir. Özellikle filmlerinde Çehov'dan alıntılar yaptığı görülmektedir. Ceylan'ın kamerasının filmdeki karakterleri takip etmek yerine onlara ve olaylara uzaktan bakarak sürece tanıklık etme gibi kullanımı söz konusudur (Çapan, 2009, s. 42). “Yönetmenin izlediği özgün üslubu, gelenekselin dışında izlediği anlatı kalıpları ve buna bağlı olarak filmleri ve seyirci arasında kurduğu aktif seyretme ilişkisi onu bağımsız sinemacı olarak tanımlamamıza yol açmaktadır (Sivas, 2011, s. 141). Ceylan sinematografisindeki minimalist anlatı yapısında ve şiirsel tarzında, fotoğraf sanatının etkisinin olduğu düşünülmektedir. Bu sade ve yalın anlatımla adeta bir fotoğraf karesini andıran kadrajları izleyiciye gördüklerini düşünme imkanı vermektedir (Eren, 2008, s. 8).

3. Nuri Bilge Ceylan'ın filmografisindeki ağaç sahnelerinin görsel analizi

Bu bölümdeki amaç, Ceylan'ın görsel anlatıda sıklıkla kullandığı motiflerden biri olan ağaçların sinemasındaki yerini ve anlamını analiz etmektir. Bu noktadan hareketle çalışma, ağaç sembolü çerçevesinde anlam katmanlarını çözümlenmeyi ve onun film dilindeki sembolizmin derinliğini anlamayı hedeflemektedir.

Ceylan'ın sineması hem içerik hem de estetik açıdan zengin bir görsel dile sahiptir. Her bir filmi, izleyiciyi derin düşüncelere sevk ederek insan doğasının karmaşıklığını yansıtmaktadır. Onun sinemasında ağaçların temsili ve anlamı, sadece görsel bir motif olarak kalmaz; aynı zamanda derin anlatıyı destekleyen ve güçlendiren bir unsurdur. Ağaçlar, zamanın geçişini, insanın kırılğanlığını ve doğanın gücünü simgelerken aynı zamanda varoluşsal bir anlam arayışına da işaret etmektedir. Seyirciye filmlerdeki karakterin içsel yolculuğuna dair derinlemesine düşünme fırsatı sunmaktadır.

Ceylan, özellikle ilk filmlerinde ağaç görseline kadrajında sıklıkla yer vermiştir. Örneğin “Koza” (1995) filminde, insanın faniliği ağaçların altındaki mezar taşıyla (Görsel 1) gösterilmektedir. İnsanın kısa ömrü, ondan çok daha fazla bu dünyada canlı kalabilen ağaçların altında sembolize edilmektedir.

Aynı zamanda ağaçlar, insanı koruyan, güvende hissettiren bir mekana (Görsel 2) dönüşmektedir. Filmde hem çocuğun hem de yaşlı insanın ağaçların arasındaki düşünceli görüntüleri (Görsel 3) varoluşsal anlam arayışlarını temsil etmektedir. Aynı filmde Görsel 4'te görülen sahnenin bir benzeri Ceylan'ın hemen hemen tüm filmlerinde karşımıza çıkmaktadır. Ön planda netsiz olarak ağaç ve onun yaprakları, geri planda doğanın içinde oldukça küçük bir oranda yürüten bir ya da nadiren iki insan. Bu sahneler, görsel olarak derinlik hissi verdiği gibi aynı zamanda insanın doğa ile ilişkisine, onun karşısındaki zayıflığına da işaret ettiği düşünülmektedir.

Görsel 1. Koza. (1995). 9'. 45''

Görsel 2. Koza. (1995). 11'. 24''

Görsel 3. Koza. (1995). 15'. 05''

Görsel 4. Koza. (1995). 15'. 16''

“Koza” filminde ağaçların var olduğu sahnelerin benzerleri “Kasaba” (1997) filminde de görülmektedir. Bu filmde de ağaçların arasında mezar taşı vardır; taşın önünde daha hayatının başında olan küçük bir çocuk kadrajda yer alır (Görsel 8). “Koza” filminde olduğu gibi, aile bireylerinin toplandığı, sohbet ettiği, zaman geçirdiği mekan bu filmde de ağaçların altıdır (Görsel 6). Ağaçlar insanlara gölgeleriyle, serinliğiyle huzurlu bir ortam sunmaktadır. Bu huzurlu ortamda içsel düşüncelere dalan karakterleri görmekteyiz (Görsel 5). Asırlık ağaçların gövdelerindeki detaylar ters ışığın verdiği dramatik etkiyi de artırarak atmosferi görsel olarak etkili kılarken bu sahneler varoluşsal anlam arayışlarını akla getirmektedir (Görsel 7).

Görsel 5. Kasaba. (1997). 28'. 03"**Görsel 6. Kasaba. (1997). 31'. 50"****Görsel 7. Kasaba. (1997). 28'. 24"****Görsel 8. Kasaba. (1997). 20'. 23"**

Ceylan'ın üçüncü filmi "Mayıs Sıkıntısı"nda ise (1999), diğer iki filminde üzerinde durduğu görsel ve anlamsal tercihler görüldüğü düşünülmektedir. Ağaçların altında tek ve yaşlı bir adam, ters ışık ile dramatik bir atmosfer oluşturmaktadır (Görsel 9). İnsanın doğadaki güçsüzlüğü, geçip giden zamanın kontrolünün dışında oluşu rüzgarla kıpırdayan yapraklarla sallanan ağaçların yakın plan ters ışık ile temsil edildiği görülmektedir (Görsel 10). Ceylan'ın çoğu filminde görülen bir başka sahne ise, yüzünü doğaya çevirmiş bir insandır; Yüzü görülmez, izleyici karakterin baktığı yönü onun arkasından ya da amorsundan görmektedir. Yine bu çerçeveye dahil edilmiş, yalnızlığı çağrıştıran tek bir ağaç bulunmaktadır (Görsel 11). Ceylan'ın, zamanın temsili olarak da kullandığı ağaçların gün batımındaki silüet görüntüleri, ormanın bir bellek metaforu olabileceğini çağrıştırmaktadır (Görsel 12).

Görsel 9. Mayıs Sıkıntısı. (1999). 1'. 15"**Görsel 10. Mayıs Sıkıntısı. (1999). 1'. 16"**

Görsel 11. Mayıs Sıkıntısı. (1999). 1'. 59"**Görsel 12. Mayıs Sıkıntısı. (1999). 2'. 08"**

Ceylan kadrarlarında ağaç ile boş bir yolu aynı anda göstermeyi tercih ettiği düşünülmektedir. Örneğin, “Uzak” (2002) filminde karlı, soğuk bir kış günü boş bir yol ve hemen yanında tek bir ağaç dikkat çeker (Görsel 13). Filmde İstanbul'un karmaşık ve kalabalık atmosferine karşı kontrast oluşturan doğal manzaralar sık sık görülmektedir. Bu sahnelerde de ağaçlar, karakterin ruhsal yolculuğunu ve yalnızlığını yansıtır (Görsel 14).

Görsel 13. Uzak. (2002). 2'. 06"**Görsel 14. Uzak. (2002). 44'. 01"**

“İklimler” (2006) filminde ise baş karakter olan İsa'nın özel hayatında yaşadığı zorluklar ve içsel çatışmalar ele alınmaktadır. Çöken bir ilişkiyi ve kendi yalnızlığını yine ağaç görseli temsil etmektedir. Oyuncuların bir odadaki konumları ve vücut dilleri olumsuz atmosferi gösterirken; umudu temsil eden pencere kapalıdır ve geri planda sahneye ilave edilmiş tek bir ağaç oluşturulan duygu yükünü temsil etmektedir (Görsel 15-16).

Görsel 15. İklimler. (2006). 1. 28'. 26"**Görsel 16. İklimler. (2006). 1. 29'.31"**

“Üç Maymun” (2008) filminde, karakterin öfke, çaresizlik gibi duygu durumlarını yönetmen kara bulutlar, fırtına ve sırtı dönük tek duran bir insan ile yansıtmaktadır. Bu sahnede, yüksek ağaçlar fırtınada sallanmaktadır (Görsel 17). Ceylan’ın çoğu filminde gördüğümüz bir başka sahne ise etrafı ağaçlarla kaplı yolda ilerlenen gece yolculuğudur. Seyirciye bu sahneler gizemi, belirsizliği, çağrıştırmaktadır (Görsel 18). Demir atmış gemilerin bulunduğu sahnede, ön planda fırtınada eğilen kavak ağaçlarının sesi duyulmaktadır. Bu sahne filmdeki karakterlerin içinde bulunduğu ruhsal hali ve yolculuğu çağrıştırmaktadır (Görsel 19).

Görsel 17. Üç Maymun. (2008). 1. 44'. 03''

Görsel 18. Üç Maymun. (2008). 1'. 31''

Görsel 19. Üç Maymun. (2008). 1. 44'. 08''

“Bir Zamanlar Anadolu” (2011) filminin başlangıç sahnesinde tan yeni ağarmaktadır. Az ışıklı bir manzara ve bomboş yol, izleyiciye gizemli bir atmosfer sunmaktadır. Görsel 20’de gördüğümüz üzere ön planda yalnızlık ve izolasyon duygusunu uyandıran tek duran uzun bir ağaç ve yakınında bir çeşme görülmektedir. Bu sahne, sinematografik unsurların özenle kullanıldığı, izleyiciyi hikâyeye çeken, merak uyandıran ve duygusal etki yaratan bir başlangıçtır. Filmin bir başka sahnesinde ise; uzun zamandır yapılan aramalar sonuçlanmış, katilin cesedi gömdüğü yer bulunmuştur. Yetkililerin ve katilin cesedin başında duruşları ön planda üç ağaçla gösterilmektedir. Ağaçlardan biri genç, diğeri yaşlı ve bir diğeri ise kuruyup kırılmış bir ağaç kütüğüdür. Ağaçlar net, cesedin başındakiler ise netsizdir (Görsel 21). Yaşam ve ölüm; ağaç temsili ile perçinlenmiştir.

Görsel 20. Bir Zamanlar Anadolu'da. (2011). 4'. 31"**Görsel 21. Bir Zamanlar Anadolu'da. (2011). 1'. 28"**

“Kış Uykusu” (2014) filmdeki kar manzaralarındaki ve kış mevsimindeki ağaçlar, karakterlerin ruhsal durumlarını, değişim ve dönüşümlerini vurgulamak için kullanıldığı düşünülmektedir. Görsel 22’teki sahnede ise bulunduğu yeri terk eden bir adam ile aynı kadrada yıllarca orada kalacak olan bir ağaç mevcuttur. Filmin devamında sessiz geniş bir doğa sahnesinde elinde silahla avcı görülmektedir. Manzaranın geniş beyazlığını ağaçlar sınırlamaktadır (Görsel 23). Bu sahnelerde özellikle doğanın gücü, karakterin yalnızlığı sessizlik ile vurgulanmıştır. Nuri Bilge Ceylan filmografisine bakıldığında ağaçların, doğanın hatta dış mekan çekimlerinin en az kullanıldığı filmlerinden birisi “Kış Uykusu” dur.

Görsel 22. Kış Uykusu. (2014). 2. 22'. 37"**Görsel 23. Kış Uykusu. (2014). 3. 04'. 29"**

“Ahlat Ağacı” (2018) filminde bir sahne, yaşlı bir çınar ağacının altında geçmektedir. Ağacın altında bir erkek ve bir kadın konuşmaktadır. Kadın sigara içmektedir. Ters ışık kullanılmıştır; yeşil yapraklar arasından gelen ışık, sigaranın dumanıyla da dramatik bir etki yaratmıştır. Bu görüntü sahnenin duygusal yoğunluğunu artırarak karakterlerin iç dünyalarını yansıtmaya yardımcı olmaktadır. Ağaç, bu sefer saklanan bir mekan olarak kullanılmaktadır. Kadın adamın eski sevgilisidir; sevgisine o zaman karşılık vermediği için adama sitem etmektedir. Kendinden emin bir şekilde yaşlı ve zengin bir adamla evleneceğini söylemektedir. Bunu söylerken adama hem kur yapmakta hem de intikam almaktadır. Etrafta onlardan başkası yoktur (Görsel 24). Onları gizleyen ulu çınarın altında yapılan bu gizli sohbet sahnesinin dramatik etkisi ve duygusal derinliği izleyiciye güçlü bir şekilde yansıtılmıştır. Bu arada ağaç, gizli konuları örtendir, saklayan durumunda olduğu düşünülmektedir.

Filmin devamında, aynı kadını seven iki yakın arkadaşın kavga ettiği sahne bir göl kıyısındadır. Su çekilmiş ve kalan su birikintisinin içinde kuru ağaç gövdeleri görülmektedir. Kavga eden bu iki

erkeğin silüet görüntüleri ile suda kurumuş ağaç silüet görüntüleri arasında görsel bir uyum görülmektedir (Görsel 25). Bozulan arkadaşlık ile kurumuş ağaç görüntüleri arasında kavramsal bir bağ kurulabilir.

Filmde Sinan için Ahlat, yaşamla bağımlı betimleyen bir imgeye dönüşür. Hatta Sinan filmin son sahnelerinde babasının, kendisini ve dedesini Ahlat'a benzettiğini açıklar: “şekilsiz, yalnız, uyumsuz”. Filmin 110. dakikasından itibaren, filme adını veren ahlat ağacı gözüktür. Kuru vaziyette ya da henüz yeşermemiş bir ağaçtır (Görsel 26). Kadrajın ortasında ahlat ağacının altında uyuyan bir adamın görüntüsü, odak noktasını belirler ve sahnenin başat bir öğesi haline gelmiştir. Ön planda sürülü tarla, orta planda yer alan ahlat ağacı ve arka planda gökyüzü ile derinlik hissi oluşturulmuştur. Bu sahne, doğanın huzurlu atmosferidir. Ahlat ağacının altında uyuyan adamın görüntüsü, insanın doğayla iç içe olma halini ifade etmektedir. Ahlat ağacı, Türk kültüründe kutsal kabul edilir (Ergun, 2022, s. 247). Kaba bir görüntüsü vardır bu ağacın. Demir, Ceylan'ın ahlat ağacı hakkındaki “yalnız, garip, şekilsiz, yamuk yumuk, sahipsiz ve fakat inatçı ve her an kavgaya tutuşabilecek denli sinirli bir ağaçtır” yorumundan hareketle bu ağacın filmin ana karakterini temsil etmekte olduğunu belirtmektedir (Demir, 2020, s. 70).

Görsel 24. Ahlat Ağacı. (2018). 29'. 51''

Görsel 25. Ahlat Ağacı. (2018). 47'. 16''

Görsel 26. Ahlat Ağacı. (2018). 1. 50'. 55''

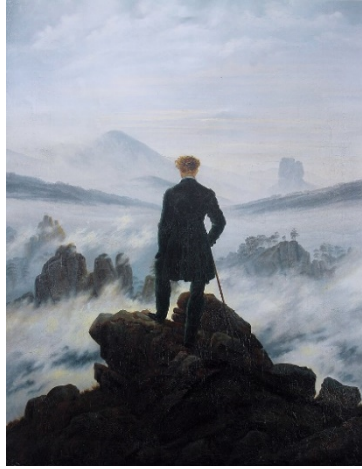
Görsel 27. Ahlat Ağacı. (2018). 3. 02'. 51''

Ceylan'ın filmlerinde sıklıkla tercih ettiği Görsel 27'deki kadraj bu filmde de görülmektedir. Ön planda kuru ağaç dalları net, geri planda geniş ağaçlık bir alanın net olmayan görüntüsü karlar altındadır. Bu sahne kuyunun içinde kendini asmış olarak görülen ana karakterin sahnesinin hemen ardından gelir.

Son filmi “Kuru Otlar Üstüne” (2023), Ceylan’ın geçmişteki filmlerinden farklılıklar barındırır da doğa insan ilişkisinin yine işlendiği görülmektedir. Filmin sonlarındaki bir sahnede, ana karakter yalnızlığı, pişmanlıkları ve beklentileri ile zor zamanlar geçirirken görülmektedir. Ön planda hem sağda hem de solda yine ağaçlar vardır. “Mayıs Sıkıntısı” filmindeki sahneye (Görsel 11) benzer şekilde yüzünü doğaya çevirmiş tek duran insan; arkadan görülmektedir (Görsel 28). Ancak, bu sahne aynı zamanda Alman romantik ressamı Caspar David Friedrich’in “Bulutların Üzerinde Yolculuk” tablosunu çağrıştırmaktadır (Görsel 29). Friedrich, doğa ve insanın doğa karşısındaki küçüklüğünü vurgulayan büyük ölçekli manzaralarıyla tanınır. Onun eserleri, duygusal derinliği, mistik atmosferi ve doğayla insan arasındaki ilişkiyi vurgulayan sembollerle doludur. Bu da Ceylan’ın filmlerinde görselleştirdiği bağlamla aynıdır.

Görsel 29. Casper David Friedrich. Bulutların Üzerinde Yolculuk. (1818).
https://tr.wikipedia.org/wiki/Bulutlar%C4%B1n_%C3%9Czerinde_Yolculuk

Görsel 28. Kuru Otlar Üstüne. (2023). 2. 56'. 40''

Görsel 30. Kuru Otlar Üstüne Filmi Fragmanından. (2023).

Aynı filmin bir başka sahnesinde sisli, az ışıklı bir sahne görmekteyiz. Kadrajda kış mevsiminin yaşandığı, her yerin karla örtüldüğü ve mavi tonlarının hakim olduğu bir sahne yer almaktadır (Görsel 30). Bu atmosferik özellikler, genellikle bir gizemi, belirsizliği temsil etmektedir. Ön planda yine ağaçlar silüet olarak net bir şekilde gözükmektedir. Orta planda ileri doğru uzaklaşmakta olan yalnız bir insan gittikçe belirsizleşmektedir.

SONUÇ

Günümüzden binlerce yıl öncesinden beri var olan ağaçlar, insanoğlunun varoluşuyla iç içe geçmiş kadim bir ilişkiyi temsil ederler. İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren ağaçlar, yaşamın bir parçası olarak hem fiziksel hem de manevi anlamda önemli bir rol oynamıştır. Bu kadim ilişki, insanların doğayla olan derin bağını ve doğanın gücünü anlamalarına yardımcı olmuştur. Birçok kültürde ağaçlar, yaşamın sembolüdür. Mitolojide, efsanelerde ve dinlerde ağaçlar kutsal birer varlık olarak gösterilmiştir. Örneğin hayat ağacı kavramı birçok kültürde vardır ve metaforik anlamı benzerdir; yaşamı sembolize etmektedir. Sanat, bu kadim ilişkiyi anlatmanın güçlü bir aracıdır. Resimden şiire, fotoğraftan sinemaya tüm sanat disiplinlerinde ağaçlarla insanoğlu arasındaki derin bağın ifadesini bulmak mümkündür.

Türk sinemasının önemli isimlerinden olan fotoğraf kökenli sinemacı, auteur yönetmen Nuri Bilge Ceylan'ın filmlerinde doğaya ve doğanın karakterlerle olan ilişkisine önem verdiği düşünülmektedir. Yönetmen, anlatım dilini güçlendiren bir öğe olarak özellikle ağaç görselini kullanmayı tercih etmektedir. Ağaç, doğanın döngüsü, hayatın geçiciliği ve aynı zamanda insanların içsel yolculuklarını temsil etmektedir. Ceylan'ın filmlerinde yansıtmak istediği derin melankoli, yalnızlık ve boşluk hissi; boş yollar, kar yağışı ve ağaç temasıyla örülmektedir. Mevsim geçişleri ve dolayısıyla zamanın geçişi çoğu sahnede ağacın temsiliyeti ile görülmektedir.

Ceylan'ın filmlerinde ağaçların ve doğanın önemi özellikle “varoluşsal temaların ifadesi” olarak da yorumlanabilmektedir. İnsanın varoluşsal durumuyla birlikte yalnızlığı, anlam arayışını ve geçmişle olan ilişkisini keşfetme sürecinde metaforik bir anlatı öğesi olarak yer almaktadır. Doğa ve özellikle ağaçlar, bu temaların görsel sembolleridir. Ağaçlar, insanın zamanla olan ilişkisini, yaşamın döngüsünü ve geçmişle olan bağlarını temsil ederken, doğa genel olarak insanın içsel sorgulamalarını yansıtmaktadır.

Bir diğer önemli nokta ise, içsel dünyanın yansımasıdır. Ceylan'ın filmlerinde ağaçlar, karakterlerin içsel durumunu yansıtmak için sıkça kullanılmaktadır. Özellikle kurumuş veya çıplak ağaçlar, karakterlerin içsel boşluğunu, yalnızlığını ve çıkmazlarını ifade etmektedir. Bu, ağaçların insanın içsel dünyasını görsel olarak temsil ettiği bir örnektir. Benzer şekilde Ceylan'ın filmlerinde doğa, genellikle insanın kırılmasını ve doğanın evrensel gücünü vurgulamaktadır. Kötü hava koşulları veya yaban hayatıyla karşılaşmalar gibi sahnelerde, insanın doğadaki küçüklüğü ve belirsizliği vurgulanmaktadır. Bununla beraber vurgulanan zamanın izleridir. Bu bağlamda Ceylan'ın filmlerinde ağaçlar, zamanın izlerini taşıyan ve zamansızlığı temsil eden unsurlar olarak kullanılmaktadır. Ağaçlar, karakterlerin geçmişle olan ilişkisini ve yaşlanmanın izlerini taşıırken, aynı zamanda doğanın zamansız ve evrensel güzelliğini de yansıttığı görülmektedir.

Sonuç olarak, Nuri Bilge Ceylan'ın sinemasında ağaç motifinin önemli olduğu ve bu motifin sanatsal ifadeyi güçlendirdiği sonucuna varabilmemiz mümkündür. Ağaçların, Ceylan'ın filmlerindeki karakterlerin duygusal durumlarını, insanın doğa ile ilişkisini ve zamanın geçişi gibi evrensel temaları derinleştiren ve zenginleştiren önemli bir sembolik öge olarak kullanıldığı görülmektedir. Ağaçlar, onun sinemasında temel bir unsur olarak kabul edilebilir; bu metaforik anlatım tercihi filmlerinin hem anlamsal derinliğini hem de estetik değerini güçlendirmiştir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, H. (2005). *Nuri Bilge Ceylan Sinemasını Okumak: Anlatı, Zaman, Mekân*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Alantar, H. (2007). *Motiflerin Dili*. İstanbul: İTKİB.
- Ayverdi, İ. (2010). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealti.
- Ceylan, N.B. (1995). *Koza*.
- Ceylan, N.B. (1997). *Kasaba*.
- Ceylan, N.B. (1999). *Mayıs Sıkıntısı*.
- Ceylan, N.B. (2002). *Uzak*.
- Ceylan, N.B. (2006). *İklimler*.
- Ceylan, N.B. (2008). *Üç Maymun*.
- Ceylan, N.B. (2011). *Bir Zamanlar Anadolu'da*.
- Ceylan, N.B. (2014). *Kış Uykusu*.
- Ceylan, N. B. (2017). Nuri Bilge Ceylan Resmi Sitesi. <http://www.nuribilgeceylan.com/>
- Ceylan, N.B. (2018). *Ahlat Ağacı*.
- Ceylan, N.B. (2023). *Kuru Otlar Üstüne*.
- Çapan, B. (2009). *Nuri Bilge Ceylan Sinemasında Yabancılaşma Teması Üzerine Bir İnceleme*. Sinema Televizyon Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, S. T. (2020). "Ahlat Ağacı"nın Gölgesinde, Kentin ve Taşranın Ötesinde: Modern Gündelik Yaşamda Bıkkınlık Ruh Halinin Yükselişi. *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(15), 64-80. <https://doi.org/10.20304/humanitas.670340>
- Eliade, M. (1999). *Şamanizm*. (İ. Birkan, Çev.). İstanbul: İmge Kitabevi.
- Elmacı, T. (2017). Kara Film Anlatısı Olarak Bir Zamanlar Anadolu'da Otopsisini. *Journal of Turkish Studies*. Yıl-Sayı:2017-Volume 12 Issue 2. 265-286. https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=156442635_16Elmac%C4%B1Tu%C4%9Fba-sos-265-286.pdf&key=20690
- Eren B. N. (2008). *Nuri Bilge Ceylan Filmlerinde Taşra ve Kent Tereddüdü*. Karşılaştırmalı Edebiyat Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ergun, P. (2022). *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını.
- Ögel, B. (2020). *Türk Mitolojisi -Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar-*. Cilt 1-2. Ankara: Altınordu Yayınları.
- Öztürk, Y. N. (1994). *Kur'an-ı Kerim Meali*. İstanbul: Hürriyet Ofset.
- Pösteği, N. (2005). *Türk Sinemasına Yeni Bakış: Yönetmen Sineması*. İstanbul: Es Yayınları.
- Roux, J.-P. (2015). *Eski Türk Mitolojisi*. (M. Y. Sağlam, Çev.). Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Sivas, A. (2011). *Türk Sinemasında Bağımsızlık Anlayışı ve Temsilcileri*. (S. Kırel, Ed.). Türk ve Dünya Sineması Üzerine Sentezler. İstanbul: Parşömen Yayıncılık.121-146.
- Tanyu, H. "Ağaç", TDV İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr>, 9.3.2024.

Tez, Z. (2008). *Mitolojinin Kültürel Tarihi -Doğu ve İslam Mitolojisi / Mitolojik Söylenceler*. İstanbul: Doruk Yayıncılık.

Üçer, M. (2019). *Türk Kültür ve Sanatında Hayat Ağacı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

GÖRSEL KAYNAKÇA

- Görsel 1. Koza. (1995). 9'. 45"
- Görsel 2. Koza. (1995). 11'. 24"
- Görsel 3. Koza. (1995). 15'. 05"
- Görsel 4. Koza. (1995). 15'. 16"
- Görsel 5. Kasaba. (1997). 28'. 03"
- Görsel 6. Kasaba. (1997). 31'. 50"
- Görsel 7. Kasaba. (1997). 28'. 24"
- Görsel 8. Kasaba. (1997). 20'. 23"
- Görsel 9. Mayıs Sıkıntısı. (1999). 1'. 15"
- Görsel 10. Mayıs Sıkıntısı. (1999). 1'. 16"
- Görsel 11. Mayıs Sıkıntısı. (1999). 1'. 59"
- Görsel 12. Mayıs Sıkıntısı. (1999). 2'. 08"
- Görsel 13. Uzak. (2002). 2'. 06"
- Görsel 14. Uzak. (2002). 44'. 01"
- Görsel 15. İklimler. (2006). 1. 28'. 26"
- Görsel 16. İklimler. (2006). 1. 29'.31'
- Görsel 17. Üç Maymun. (2008). 1. 44'. 03"
- Görsel 18. Üç Maymun. (2008). 1'. 31"
- Görsel 19. Üç Maymun. (2008). 1. 44'. 08"
- Görsel 20. Bir Zamanlar Anadolu'da. (2011). 4'. 31"
- Görsel 21. Bir Zamanlar Anadolu'da. (2011). 1'. 28"
- Görsel 22. Kış Uykusu. (2014). 2. 22'. 37"
- Görsel 23. Kış Uykusu. (2014). 3. 04'. 29"
- Görsel 24. Ahlat Ağacı. (2018). 29'. 51"
- Görsel 25. Ahlat Ağacı. (2018). 47'. 16"
- Görsel 26. Ahlat Ağacı. (2018). 1. 50'. 55"
- Görsel 27. Ahlat Ağacı. (2018). 3. 02'. 51"
- Görsel 29. Casper David Friedrich. Bulutların Üzerinde Yolculuk. (1818).
- Görsel 28. Kuru Otlar Üstüne. (2023). 2. 56'. 40"
- Görsel 30. Kuru Otlar Üstüne Filmi Fragmanından. (2023).

EXTENDED ABSTRACT

Trees, one of the oldest living organisms on our planet, symbolize humanity's connection to nature and, most importantly, the cycle of life. Among the common elements in world culture, trees are a metaphorical element also used in visual arts. From legends to myths, trees, which are subjects of literature, art, poetry, philosophy, photography, and cinema, have formed layers of profound meanings.

It is observed that Nuri Bilge Ceylan, a auteur director in Turkish cinema and a filmmaker with a background in photography, emphasizes the relationship between nature and characters in his films. In Ceylan's films, nature and trees are used not only as a backdrop but also as a powerful visual symbol to narrate characters' inner worlds, emotional states, and themes in the films. The imagery of trees, especially used by the director, symbolizes the cycle of nature, the transience of life, and simultaneously represents the inner journeys of individuals. For example, in the film "Distant," trees are used as a powerful symbol to emphasize the characters' inner states and feelings of loneliness. Wide-angle shots in the film evoke a sense of emptiness and solitude around the characters. Particularly in scenes depicting the winter landscape of Istanbul, trees covered in snow reflect the characters' inner emptiness. Similarly, in the film "Once Upon a Time in Anatolia," trees are associated with the cycle of nature and the inner journey of individuals. The long shots in the film highlight the passage of time through trees and emphasize the relationship between humans and nature. Especially in scenes depicting the commission of the murder, trees stand as silent witnesses, symbolizing nature's superiority over humans.

While trees represent humanity's relationship with time, the cycle of life, and connections with the past, nature in general reflects human introspections. Especially, scenes featuring withered or bare trees express characters' inner void, loneliness, and impasses. For instance, scenes depicting adverse weather conditions or encounters with wildlife highlight humans' insignificance and uncertainty in relation to nature. Moreover, in Ceylan's films, trees are used as elements carrying traces of time and representing timelessness. In summary, it is evident that nature landscapes and trees play a significant role in narrating the inner worlds, existential inquiries, and the relationship with nature in Nuri Bilge Ceylan's films. These themes are considered fundamental elements of Ceylan's cinema, enhancing the depth and aesthetic value of his films. This study examines the metaphorical use of the tree motif in Nuri Bilge Ceylan's cinema and its contributions to the director's style. The main findings of the research reveal that in Ceylan's films, trees are used not merely as natural elements but as symbols carrying profound meanings. The methodology of the study, combining document analysis and descriptive analysis techniques, contributes to understanding the tree motif in Ceylan's cinema. These methods help us better comprehend the symbolism and function of trees in the films, enabling a deeper understanding of Ceylan's artistic vision and directorial style.